

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI: 10.34015/2523-4552.2026.1.21

УДК 343.985.7

Бараш Л. Є.,

*доктор філософії, старший науковий
співробітник ВКД Київського відділення*

Національного наукового центру

«Інститут судових експертиз

ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

e-mail: expert.le.gov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1762-3727>

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

У статті досліджено теоретичні та прикладні засади криміналістичної класифікації правопорушень у сфері державного фінансування бюджетних програм. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України, гранична концентрація та раціональне використання державних ресурсів стають критичними для забезпечення обороноздатності країни. Протиправні посягання на бюджетні кошти в цей період набувають ознак особливої суспільної небезпеки, дестабілізуючи фінансову систему та створюючи загрози національній безпеці. Аналіз офіційної статистики свідчить про зростання кількості правопорушень у сфері державного управління й оборони, водночас результативність їх розслідування потребує вдосконалення через інтенсифікацію наукових розробок у галузі криміналістичної методики. Результати дослідження дозволили констатувати, що традиційний розподіл злочинів за родовим об'єктом, притаманний доктрині кримінального права, має вторинне значення для криміналістичної методики. Натомість фундаментом для побудови дієвих алгоритмів дій слідчого є криміналістична класифікація, яка виступає методологічним каркасом для систематизації окремих методик. Автором виокремлено та деталізовано ключові класифікаційні критерії: спосіб (технологія) вчинення, характеристика суб'єкта (особа злочинця) та обстановка (контекст) правопорушення. Особливу увагу приділено інтелектуальному характеру способів вчинення злочинів у сфері державного фінансування бюджетних програм, що виражаються у складних багатоепізодних схемах

маніпуляцій із тендерною документацією та цифровими даними. Доведено, що специфіка реалізації бюджетних програм полягає в їх суцільній документальній фіксації, що трансформує підходи до роботи з доказами: ключовими носіями інформації стають не лише паперові документи, а й цифрові сліди. Підкреслено, що розроблена класифікація створює необхідне підґрунтя для переходу від абстрактних положень до прикладних рекомендацій щодо виявлення та використання доказової бази у провадженнях про розкрадання та нецільове використання бюджетних коштів. Запропоновані підходи дозволяють оптимізувати процес доказування та підвищити ефективність протидії корупційним й економічним посяганням на фінансову систему держави в умовах воєнного стану.

Ключові слова: кримінальні правопорушення у бюджетній сфері, криміналістична класифікація злочинів, криміналістична методика розслідування економічних злочинів, досудове розслідування, криміналістична характеристика злочинів.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України пріоритетним завданням стає гранична концентрація та раціональне використання ресурсів держави. Протиправні посягання на бюджетні кошти в такий період набувають ознак особливої суспільної небезпеки, оскільки вони не лише дестабілізують фінансову систему, а й безпосередньо підривають обороноздатність країни, створюючи критичні загрози національній безпеці. Аналіз показників офіційної статистики свідчить про тенденцію до зростання кількості виявлених правопорушень у сфері державного управління й оборони, проте рівень результативності їх розслідування залишається недостатнім і не відповідає викликам воєнного часу.

Зазначене зумовлює гостру потребу в інтенсифікації наукових розробок у галузі криміналістичної методики. Фундаментальною передумовою створення дієвого інструментарію для правоохоронних органів є розробка розгалуженої криміналістичної класифікації кри-

мінальних правопорушень у бюджетній сфері. Саме класифікація виступає тим методологічним каркасом, на якому базується систематизація окремих методик розслідування. Без науково обґрунтованого групування злочинів за елементами їх криміналістичної характеристики (способом вчинення, типовими слідами, суб'єктивним складом тощо) неможливо сформувати алгоритми дій, що враховували б специфіку бюджетних процесів та механізми приховування злочинної діяльності.

Побудова дієвих науково-методичних рекомендацій можлива за умови обрання правильного методологічного підходу, заснованого на ретельному вивченні механізмів злочинної діяльності, а також практики виявлення та розслідування відповідних кримінальних правопорушень. У цьому питанні принципово важливою є криміналістична класифікація останніх, створення якої є найпершою передумовою систематизації окремих криміналістичних методик.

Незважаючи на наявність у науковій літературі певних напрацю-

вань щодо типізації кримінально караних бюджетних правопорушень, єдиний підхід до їх класифікації наразі відсутній. Існуючі концепції характеризуються фрагментарністю та методологічними суперечностями, що перешкоджає створенню цілісної системи методико-криміналістичного забезпечення. Таким чином, нагальна необхідність розв'язання практичних проблем розслідування злочинів проти державних фінансових ресурсів вимагає переосмислення класифікаційних підходів, що дозволить забезпечити логічну побудову методичних комплексів та підвищити ефективність протидії корупційним і економічним посяганням у бюджетній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика криміналістичної класифікації та методики розслідування злочинів в бюджетній сфері постійно перебуває у центрі уваги науковців. Концептуальні питання криміналістичного забезпечення протидії економічній злочинності та розробки відповідних методик розслідування досліджено Г.А. Матусовським, А.Ф. Волобуєвим, В.А. Журавлем, В.В. Лисенком, В.П. Корж, С.С. Чернявським, Б.В. Щуром та ін. Теоретичні та прикладні основи розслідування злочинів у бюджетній сфері, а також типізацію технологій злочинної діяльності в цій царині детально висвітлено у роботах Р.Л. Степанюка та С.В. Князева. Проблеми криміналістичної класифікації злочинів у різних галузях економіки та її співвідношення з кримінально-правовими категоріями аналізували О.В. Пчеліна, В.Д. Пчолкін, І.В. Пашинська, А.П. Запотоцький та ін. З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році акцент

наукових пошуків змістився у бік викликів воєнного стану. Так, у працях В.В. Пясковського, В.Ю. Шепітька, Н.В. Павлюк, О.Н. Татарина, А.А. Вознюка та ін. досліджуються особливості протидії злочинності в умовах війни, зокрема питання кваліфікації та методики розслідування розкрадань гуманітарної допомоги, бюджетних коштів, спрямованих на оборону, а також трансформація криміналістичної характеристики економічних злочинів у цей період.

Водночас, попри значний масив наукових напрацювань, проблема розробки багаторівневої криміналістичної класифікації правопорушень у сфері державного фінансування бюджетних програм залишається розв'язаною не до кінця. Існуючі підходи часто мають фрагментарний характер і не повною мірою враховують динамічні зміни у механізмах злочинів та процесах їх розслідування, що перешкоджає створенню цілісного методологічного підґрунтя для побудови відповідної міжвидової методики розслідування.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне обґрунтування криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень у сфері державного фінансування бюджетних програм на основі кримінально-правових і криміналістичних ознак для розробки ефективної міжвидової методики розслідування.

Виклад основного матеріалу. В основі розподілу кримінальних правопорушень на роди та види лежить їхня кримінально-правова класифікація. Проте вона не завжди є достатньою для розроблення прикладних рекомендацій з організації

та планування розслідування у конкретних ситуаціях правозастосовної діяльності.

Криміналістична класифікація злочинів, на відміну від кримінально-правової, тісніше пов'язана з практичною діяльністю і традиційно слугує підґрунтям для формування окремих методик розслідування [1, с. 29]. Вона є методом пізнання, що полягає в систематизації злочинів за криміналістично значущими ознаками відповідно до законів логіки. Це дозволяє вдосконалювати теоретичні основи наявних і розробляти нові методики з метою задоволення потреб слідчої практики [2, с. 308].

Однією з визначальних рис криміналістичної класифікації злочинів є її цільове призначення. Вона виступає методом наукового пізнання та засобом поглибленого вивчення об'єкта, що забезпечує реалізацію інших методів криміналістичного дослідження. Така класифікація безпосередньо спрямована на практичну діяльність органів досудового розслідування та створює умови для ефективного виявлення і розкриття злочинів [3, с. 574]. Отже, її розробка є початковим етапом побудови системи методико-криміналістичного забезпечення для широких груп кримінальних правопорушень (економічних, податкових, бюджетних тощо).

Специфікою злочинів у певній сфері є їхня масштабність та багатаспектність, що зумовлює можливість групування за різними підставами. У цьому контексті криміналістична класифікація має не лише теоретичне значення, а й нагальну практичну цінність для систематизації матеріалу [4, с. 34].

Варто зауважити, що перелік криміналістичних ознак є ширшим за кримінально-правовий, проте останні обов'язково враховуються, що унеможливорює існування «чистої» криміналістичної класифікації. У криміналістиці систематизація ґрунтується на поєднанні кримінально-правових елементів із криміналістично значущими ознаками: способом, умовами, знаряддями та місцем вчинення злочину [5, с. 245-246]. Відповідно, у системі забезпечення протидії злочинності виокремлюють як видові та підвидові методики розслідування (сформовані за правовою ознакою), так і міжвидові та позавидові (в основу яких покладено суто криміналістичні критерії).

Диференціація кримінальних правопорушень за сферами економічної діяльності є традиційним підходом саме для криміналістичної класифікації. У цьому контексті прийнято розрізняти злочини у сферах підприємництва [6], в бюджетній сфері [7], податкові злочини [8], фінансові шахрайства і т.п. [9]. Ці категорії становлять найбільш широкі групи протиправних посягань, виокремлених за криміналістичними ознаками. У межах зазначених груп виділяють підгрупи, де враховують додаткові критерії: вид економічної діяльності, рівень організованості злочинних угруповань, масштаб злочинної діяльності тощо.

У межах нашого дослідження найбільший інтерес становить міжвидова методика розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, представлена у працях Р.Л. Степанюка [7] та С.В. Князева [10]. У цих роботах систематизовано діяння, що посягають на фінансові ресурси держави на всіх

стадіях бюджетного процесу. Зазначені наукові праці слугують фундаментом для подальшої розробки проблематики криміналістичного забезпечення протидії злочинності в бюджетній сфері. Водночас вони потребують деталізації, оскільки бюджетна сфера є надзвичайно широкою категорією, що охоплює сукупність бюджетних установ, організацій та всі аспекти їхньої діяльності.

У бюджетній сфері вчиняються різноманітні кримінальні правопорушення, зокрема ухилення від сплати податків, а також загальнокримінальні злочини, як-от крадіжки чи підроблення документів. Тому як додаткові ознаки доцільно обрати вид і напрям економічної діяльності, що дозволить диференціювати сегмент економічних правопорушень, характерних саме для бюджетної сфери. Основним видом діяльності в цьому разі є державне управління, а її напрямом – виконання бюджетних програм. Отже, міжвидову методичку розслідування варто формувати щодо групи правопорушень, які мають подібний механізм вчинення та спільні підходи до організації та планування розслідування. Цей сегмент дотепер не був об'єктом окремих наукових досліджень. Теоретичною основою для визначення підстав криміналістичної класифікації у цьому контексті можуть слугувати пропозиції, що стосуються економічних злочинів загалом та бюджетної сфери зокрема.

Концептуальний підхід до визначення підстав криміналістичної класифікації злочинів економічної спрямованості ґрунтується на поєднанні кримінально-правових і криміналістичних ознак. При цьому, як зазначає Б.В. Щур, базовою зали-

шається кримінально-правова класифікація. Водночас криміналістичні ознаки відображають специфіку виявлення та розкриття злочинів залежно від особливостей предмета посягання, обстановки, механізму та способів вчинення діяння, а також типології особи злочинця, мети й мотивації злочинних дій тощо [11, с. 223]. Обрання належних критеріїв класифікації є запорукою її якісної побудови та подальшої адаптації до формування наукових рекомендацій у межах методички розслідування.

Р.Л. Степанюк розробив криміналістичну класифікацію злочинів у бюджетній сфері за такими ознаками: форма вини, злочинна мета, стадія бюджетного процесу та предмет посягання. За першим критерієм виокремлено умисні та необережні діяння. Відповідно до стадій бюджетного процесу автор розрізняє злочини, що вчиняються під час складання проектів бюджетів, їх розгляду, виконання, звітування, а також організації бюджетного процесу. Залежно від предмета посягання правопорушення поділено на ті, що спрямовані на бюджетні кошти, інші державні кошти, державне або комунальне майно. За метою злочинної діяльності диференційовано діяння, спрямовані на особисте збагачення, та злочини, не пов'язані з отриманням вигоди за рахунок бюджету. На думку науковця, більшу цінність для побудови методички розслідування має класифікація за галуззю економічної діяльності (паливно-енергетичний комплекс, житлово-комунальне господарство тощо), її різновидом (державні закупівлі, приватизація, соціальна сфера) та масштабом злочинної діяльності (поодинокі злочини або їх

поєднання у структурі злочинних схем: шахрайство, розкрадання, корупційні діяння) [7, с. 36-54].

Описаний підхід наразі є домінуючим у вітчизняній науковій доктрині. На думку С.В. Князева, який розвиває цей напрям, криміналістична класифікація правопорушень у бюджетній сфері має враховувати кримінально-правові ознаки, а саме: родовий об'єкт посягання (злочини проти власності, у сфері господарської, службової чи професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг) та характеристики суб'єкта (діяння, вчинені загальним або спеціальним суб'єктом, зокрема службовою особою; одноосібно або групою осіб). Також автор деталізує диференціацію правопорушень за стадіями бюджетного процесу, часом, епізодичністю, предметом, слідовою картиною, а також за секторами й галузями (напрямами) економічної діяльності [10, с. 91-102].

Отже, сучасні доктринальні підходи до криміналістичної систематизації правопорушень у бюджетній сфері передбачають розгалужену систему класифікаційних підстав. Ключовими серед них є кримінально-правова кваліфікація діяння, напрям економічної діяльності та масштаб злочинних посягань. У таких умовах група кримінальних правопорушень у сфері державного фінансування бюджетних програм має посідати одне з провідних місць у системі криміналістичного забезпечення розслідування злочинів проти бюджетних ресурсів держави. Ця категорія потребує внутрішнього впорядкування, що дасть змогу закласти основи міжвидової методики розслідування та здійснити подаль-

шу класифікацію окремих криміналістичних методик.

Насамперед варто зауважити, що до правопорушень досліджуваної категорії належать різні за кваліфікацією діяння. Тому кримінально-правова ознака обов'язково має бути доповнена криміналістичними критеріями. У цьому контексті визначальними є ті з них, що мають прикладне значення для формування методичних основ розслідування.

Фундаментальним орієнтиром для будь-якої методики розслідування є кримінально-правова кваліфікація діяння. У межах фінансування бюджетних програм юридична оцінка за статтями Кримінального кодексу України (зокрема, ст. 191 чи 210 КК України) визначає межі предмета доказування. Саме кваліфікація дає змогу слідчому встановити перелік обставин, що підлягають з'ясуванню: від форми вини до конкретного способу протиправного поводження з бюджетними активами.

Варто зауважити: хоча розподіл кримінальних правопорушень за родовим об'єктом (наприклад, злочини проти власності чи у сфері службової діяльності) є базовим для теорії кримінального права, для криміналістичної методики він має вторинне значення. На перший план виходить конкретний склад злочину, оскільки він детермінує правовий режим збирання доказів та підслідність. Наприклад, кваліфікація за ст. 210 КК України (нецільове використання бюджетних коштів) вимагає обов'язкового встановлення відповідності витрат цілям, визначеним у законі про Державний бюджет чи паспорті бюджетної програми. Таким чином, кримінально-правова

ознака слугує основою, на якій базується подальший процес доказування у кримінальному провадженні.

З-поміж кримінально-правових ознак ключове значення має юридична кваліфікація діянь, що полягає в їхньому віднесенні до складу конкретного кримінального правопорушення. Попри фундаментальну роль класифікації за родовим об'єктом у доктрині кримінального права, для розроблення методики розслідування цей критерій не є визначальним. Натомість найбільш вагомими є криміналістичні ознаки, що безпосередньо зумовлюють специфіку практичної діяльності на стадії досудового розслідування. Якщо кримінально-правова характеристика визначає правові межі, то криміналістичні ознаки наповнюють методику прикладним змістом, безпосередньо впливаючи на тактику розслідування.

Найбільш вагомими вбачаються такі ознаки.

Спосіб (технологія) кримінального правопорушення. Це визначальна ознака, що зумовлює алгоритм дій слідчого. У дослідженій сфері спосіб найчастіше має інтелектуальний характер: внесення недостовірних відомостей до актів виконаних робіт, маніпуляції з тендерною документацією в системі «Prozorro», створення ланцюгів фіктивних суб'єктів господарювання для переведення безготівкових коштів у готівку. Розуміння типових схем дає змогу правоохоронцям ефективно застосовувати методи аналізу управлінської та господарської діяльності для виявлення аномалій у документації.

На відміну від багатьох інших діянь, для економічної сфери характерним є вчинення винними особами

низки взаємопов'язаних дій у межах єдиного злочинного умислу. Наприклад, для розкрадання бюджетних коштів виготовляють підроблені документи, а після отримання фінансування – легалізують неправомірно одержані доходи тощо. Тому варто погодитися з А.Ф. Волобуєвим, С.С. Чернявським, Р.Л. Степанюком та іншими авторами, які класифікують правопорушення не лише за способами, а й за технологіями злочинної діяльності [12, с. 33; 9, с. 212; 13, с. 979]. Відповідно, у сфері державного фінансування бюджетних програм доцільно розрізняти окремі злочинні діяння та цілісні технології протиправного збагачення.

Особа злочинця (суб'єкт). Кримінальні правопорушення у сфері державного фінансування бюджетних програм неможливі без безпосередньої або опосередкованої (через корупційні зв'язки) участі осіб, наділених організаційно-розпорядчими чи адміністративно-господарськими функціями. Криміналістичне значення має не лише процесуальний статус (посада), а й професійні навички суб'єкта, рівень його обізнаності з процедурами бюджетного процесу, а також контакти з представниками контролюючих органів. Ці дані є критично важливими для обрання тактики допиту, проведення обшуків та інших процесуальних дій. Отже, за суб'єктом посягання доцільно розрізняти правопорушення, вчинені особами, уповноваженими на розпорядження бюджетними ресурсами, та діяння, що вчиняються представниками бізнесу із залученням корупційних зв'язків з чиновниками.

Обстановка (контекст) кримінального правопорушення. У широ-

кому розумінні обстановку становлять умови, в яких діють зловмисники. Специфіка реалізації державних програм полягає в їхній суцільній документальній фіксації. Основними носіями криміналістично значущої інформації є не лише паперові документи, а й цифрові сліди у базах даних Державної казначейської служби та банківських виписках. Належна ідентифікація цих джерел відомостей дає змогу слідчому вчасно ініціювати тимчасовий доступ до речей і документів, що є визначальним для формування доказової бази. Крім того, до обстановки цього виду діянь належить нормативне середовище (специфіка конкретної бюджетної програми та межі бюджетного періоду). Знання циклів фінансування дозволяє прогнозувати періоди найбільшої активності зловмисників (наприклад, масове підписання актів виконаних робіт наприкінці бюджетного року) та відповідно планувати превентивні й слідчі заходи..

За обстановкою правопорушення у сфері державного фінансування бюджетних програм доцільно поділити на групи залежно від напряму діяльності та спрямування фінансових ресурсів. Це, зокрема, капітальне будівництво та інфраструктура, соціальні виплати, державне фінансування освіти, науки й охорони здоров'я тощо.

Насамкінець підкреслимо, що криміналістична класифікація правопорушень у сфері державного фінансування бюджетних програм, як підґрунтя для формування міжвидової методики розслідування, має ґрунтуватися на комплексі ознак. Якщо кримінально-правовий критерій (юридична кваліфікація)

визначає загальний вектор розслідування, то сукупність криміналістичних ознак забезпечує слідчого інструментарієм для розкриття складних механізмів зловживань із державними фінансовими ресурсами. Важливість криміналістичних ознак зумовлена їхнім прямим зв'язком із процесами виявлення та вилучення доказів у специфічних умовах функціонування бюджетної системи.

Висновки. У результаті проведеного дослідження теоретичних та прикладних засад криміналістичної класифікації правопорушень у сфері державного фінансування бюджетних програм сформульовано низку концептуальних висновків. Обґрунтовано, що в умовах повномасштабної збройної агресії та воєнного стану стратегічним пріоритетом держави є максимальна концентрація та раціональне використання фінансових ресурсів. Це зумовлює нагальну потребу в інтенсифікації наукових розробок у галузі криміналістичної методики, де фундаментальною передумовою виступає розгалужена галузева класифікація злочинних діянь. Саме вона слугує тим методологічним підґрунтям, на якому базується систематизація окремих методик розслідування та формування дієвого інструментарію для правоохоронних органів.

Ефективна міжвидова методика розслідування має ґрунтуватися на комплексній криміналістичній класифікації, заснованій на інтеграції кримінально-правових ознак із системою криміналістично значущих елементів, що відображають специфіку відносин у сфері бюджетного фінансування. Встановлено, що класифікація за родовим об'єктом, попри її фундаментальність для кри-

мінального права, має вторинне значення для методики розслідування, оскільки не враховує механізмів приховування злочинної діяльності та специфіки бюджетних процедур.

Ключовими критеріями криміналістичної класифікації правопорушень у дослідженій сфері визначено такі ознаки: спосіб (технологія) вчинення, де спостерігаються не лише поодинокі протиправні акти, а й складні багатоепізодні інтелектуальні схеми (маніпуляції з тендерною документацією, створення фіктивних ланцюгів суб'єктів господарювання); характеристика суб'єкта, де визначальними є професійні навички, рівень обізнаності з процедурами бюджетного процесу та наявність організаційно-розпорядчих повноважень; обстановка вчинення, що характеризується суцільною документальною фіксацією процесів та на-

явністю розгалужених цифрових слідів у базах даних Державної казначейської служби та банківських установах.

Запропонована криміналістична класифікація створює необхідне наукове підґрунтя для формування алгоритмів дій слідчого. Це забезпечує перехід від абстрактних теоретичних положень до прикладних рекомендацій щодо виявлення, фіксації та використання доказової бази у кримінальних провадженнях про розкрадання державних фінансових ресурсів, нецільове використання бюджетних коштів та інші зловживання. Такий підхід дозволяє оптимізувати процес доказування, підвищити результативність розслідування та забезпечити належний рівень протидії злочинним посяганням на фінансову систему України в умовах воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Журавель В. А. Криміналістичні методики : сучасні наукові концепції : монографія. Х : Вид. агенція «Апостіль», 2012. 304 с.
2. Пчеліна О. В. Криміналістична класифікація злочинів. *Право і суспільство*. 2014. № 1 (2). С. 304–309.
3. Пчолкін В. Д., Пашинська І. В. Криміналістична класифікація злочинів у сфері господарської діяльності. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 19 квіт. 2024 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. Вінниця : ХНУВС, 2024. С. 573–577.
4. Запотоцький А. П. Криміналістична класифікація злочинів у сфері будівництва. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 32–43.
5. Журавель В. А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан : монографія. Харків : Право, 2021. 448 с.
6. Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2002. 42 с.
7. Степанюк Р. Л. Теоретичні засади методики розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2012. 491 с.
8. Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції: теорія та практика : монографія. Київ : Логос, 2004. 364 с.

9. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 610 с.
10. Князев С. В. Теорія та практика розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2025. 517 с.
11. Щур Б. В. Проблеми співвідношення кримінально-правової та криміналістичної класифікацій злочинів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. 2016. Вип. 3. С. 217–224.
12. Протидія економічній злочинності / П. І. Орлов, А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика та ін. Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. 568 с.
13. Степанюк Р. Л. Типові технології злочинної діяльності в бюджетній сфері України. *Форум права*. 2011. № 1. С. 977–981.

References

1. Zhuravel, V. A. (2012). *Kryminalistychni metodyky: Suchasni naukovi kontseptsii* [Criminalistic methodologies: Modern scientific concepts]. Apostil.
2. Pchelina, O. V. (2014). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochyniv [Criminalistic classification of crimes]. *Pravo i Suspilstvo*, 1(2), 304–309.
3. Pcholkin, V. D., & Pashynska, I. V. (2024). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochyniv u sferi hospodarskoi diialnosti [Criminalistic classification of crimes in the sphere of economic activity]. In *Zlochynnist i protydiia yii v umovakh viiny ta u povoiennii perspektyvi: Mizhdystsyplinarna panorama: Zbirnyk tez dopovidei Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Vinnytsia, 19 kvitnia 2024 r.)* [Crime and counteraction to it in wartime and in the post-war perspective: An interdisciplinary panorama: Proceedings of the International scientific and practical conference (Vinnytsia, 19 April 2024)] (pp. 573–577). KhNUVS.
4. Zapototskyi, A. P. (2016). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochyniv u sferi budivnytstva [Criminalistic classification of crimes in the field of construction]. *Iurydychnyi Chasopys Natsionalnoi Akademii Vnutrishnikh Sprav*, 1, 32–43.
5. Zhuravel, V. A. (2021). *Zahalna teoriia kryminalistyky: Heneza ta suchasnyi stan* [General theory of criminalistics: Genesis and current state]. Pravo.
6. Volobuiev, A. F. (2002). *Naukovi osnovy kompleksnoi metodyky rozsliduvannia koryslyvykh zlochyniv u sferi pidpriemnytstva* [Scientific foundations of a comprehensive methodology for investigating acquisitive crimes in the field of entrepreneurship] (Doctoral dissertation abstract, Kharkiv).
7. Stepaniuk, R. L. (2012). *Teoretychni zasady metodyky rozsliduvannia zlochyniv, vchynenykh u biudzhethnii sferi Ukrainy* [Theoretical principles of the methodology for investigating crimes committed in the budgetary sphere of Ukraine] (Doctoral dissertation, Kharkiv).
8. Lysenko, V. V. (2004). *Kryminalistychni zabezpechennia diialnosti podatkovoi militsii: Teoriia ta praktyka* [Criminalistic support of the activity of the tax police: Theory and practice]. Lohos.
9. Cherniavskiy, S. S. (2010). *Teoretychni ta praktychni osnovy metodyky rozsliduvannia finansovoho shakhraistva* [Theoretical and practical foundations of the methodology for investigating financial fraud] (Doctoral dissertation, Kyiv).
10. Kniaziev, S. V. (2025). *Teoriia ta praktyka rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen u biudzhethnii sferi Ukrainy* [Theory and practice of investigating criminal offences in the budgetary sphere of Ukraine] (Doctoral dissertation, Kyiv).
11. Shchur, B. V. (2016). Problemy spivvidnoshennia kryminalno-pravovoi ta kryminalistychnoi klasyfikatsii zlochyniv [Problems of correlation between criminal-law and criminalistic classifications of crimes]. *Visnyk Lvivskoho Torhovelno-Ekonomichnoho Universytetu. Yurydychni Nauky*, 3, 217–224.

12. Orlov, P. I., Volobuiev, A. F., Osyka, I. M., et al. (2004). *Protydiia ekonomichnii zlochynnosti* [Counteraction to economic crime]. Natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav.

13. Stepaniuk, R. L. (2011). *Typovi tekhnolohii zlochynnoi diialnosti v biudzhethnii sferi Ukrainy* [Typical technologies of criminal activity in the budgetary sphere of Ukraine]. *Forum Prava*, 1, 977–981.

Barash L. Ye., PhD in Law. Senior Research Fellow of Kyiv Branch of National Scientific Center «Hon. Prof. M.S. Bokarius Forensic Science Institute»

e-mail: expert.le.gov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1762-3727>

Forensic Classification of Criminal Offenses in the Field of State Financing of Budget Programs

The article explores the theoretical and applied foundations of the forensic classification of criminal offenses in the field of state financing of budget programs. In the context of full-scale armed aggression against Ukraine, the maximum concentration and rational use of state resources have become critical for ensuring the country's defense capabilities. During this period, unlawful encroachments on budget funds acquire signs of particular public danger, destabilizing the financial system and posing threats to national security. Analysis of official statistics indicates an upward trend in the number of offenses within the sphere of state administration and defense; however, the effectiveness of their investigation requires improvement through the intensification of scientific research in the field of forensic methodology.

The research results allow for the conclusion that the traditional division of crimes by the generic object, inherent in the doctrine of criminal law, is of secondary importance for forensic methodology. Instead, the foundation for developing effective investigative algorithms is forensic classification, which serves as a methodological framework for the systematization of specific investigative techniques. The author identifies and details key classification criteria: the mode (technology) of commission, the characteristics of the subject (the perpetrator), and the circumstances (context) of the offense. Particular attention is paid to the intellectual nature of the methods of committing crimes in the sphere of state financing of budget programs, which manifest in complex, multi-episode schemes involving manipulations of tender documentation and digital data.

It is proven that the specificity of budget program implementation lies in continuous documentary recording, which transforms approaches to evidence handling: the key information carriers become not only paper documents but also digital footprints. It is emphasized that the developed classification creates the necessary basis for transitioning from abstract propositions to practical recommendations for the identification and utilization of the evidence base in proceedings concerning the embezzlement and misuse of budget funds. The proposed approaches allow for the optimization of the evidentiary process and increase the efficiency of countering corrupt and economic encroachments on the state's financial system under martial law.

Keywords: *criminal offenses in the budgetary sphere, forensic classification of crimes, forensic methodology for investigating economic crimes, pre-trial investigation, forensic characteristics of crimes.*

Цитування за ДСТУ 8302:2015: Бараш Л. Є. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень у сфері державного фінансування бюджетних програм. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2026. № 1(35). С. 233-244. DOI: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2026.1.21>

Citation APA: Barash, L. Ye. (2026). Kryminalistychna klasyfikatsiia kryminalnykh pravoporushen u sferi derzhavnoho finansuvannia biudzhethnykh prohram [Forensic classification of criminal offenses in the field of state financing of budget programs]. *Bulletin of the Penitentiary association of Ukraine*, 1(35), 233-244. <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2026.1.21>

Внесок автора. Автор самостійно здійснив концептуалізацію дослідження, аналіз джерел, підготовку тексту статті та формулювання висновків. Автор ознайомився з остаточною версією рукопису, схвалив її та погодився з поданням статті до публікації.

Академічна доброчесність. Автор підтверджує оригінальність, точність і достовірність тексту статті та наведених у ній результатів, а також дотримання принципів академічної доброчесності.

Використання інструментів штучного інтелекту. Автор засвідчує, що під час підготовки цієї статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Фінансування. Дослідження виконано в межах наукової діяльності автора у відповідних установах і не мало окремого зовнішнього фінансування.

Author Contribution. The author independently conceptualized the study, analyzed the sources, prepared the text of the article, and formulated the conclusions. The author reviewed the final version of the manuscript, approved it, and agreed to submit the article for publication.

Academic Integrity Statement. The author confirms the originality, accuracy, and reliability of the text of the article and the results presented therein, as well as compliance with the principles of academic integrity.

Use of Artificial Intelligence Tools. The author certifies that no artificial intelligence tools were used in the preparation of this article.

Conflict of Interest. The author declares that there is no actual or potential conflict of interest.

Funding. The research was conducted within the framework of the author's academic activities at the relevant institutions and did not receive special external funding.

Надійшла: 21.01.2026

Прийнята до друку: 15.03.2026

Опублікована: 30.04.2026

Received: 21 January 2026

Accepted for publication: 14 March 2026

Published: 30 April 2026